

Paul Auster

La invenció de la solitud

Traducció de Marc Rubió

PAUL AUSTER

La invenció de la solitud

Traducció de Marc Rubió

Edicions 62

Barcelona

Títol original: *The Invention of Solitude*

© Paul Auster, 1982

*La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.
La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.*

*En comprar aquest llibre contribueu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.
A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.*

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Primera edició: 2000

Primera edició en aquest format: novembre del 2024

© de la traducció: Marc Rubió Rodon, 2000

El traductor d'aquesta obra va rebre una beca del British Centre for Literary Translation, de la Universitat d'East Anglia, Norwich.

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.edicions62.cat

Fotocomposició: Grup62

DIPÒSIT LEGAL: B.17.893-2024
ISBN: 978-84-297-8218-9

SUMARI

RETRAT D'UN HOME INVISIBLE	7
EL LLIBRE DE LA MEMÒRIA	99

RETRAT D'UN HOME INVISIBLE

Un dia hi ha vida. Un home, per exemple, en un estat excel·lent de salut, ni tan sols vell, que no ha tingut mai cap malaltia. Tot és tal com era, tal com serà sempre. Passa els dies tranquil·lament, somiant només en el que la vida encara li pot oferir. I llavors, de cop i volta, hi ha mort. L'home deixa anar un lleuger sospir, es desploma a la butaca, i és la mort. Tan sobtada que no deixa espai per a la reflexió, la ment no té la possibilitat de buscar una paraula de consol. Ens quedem amb la mort i res més, el fet irreductible de la nostra pròpia mortalitat. La mort després d'una llarga malaltia la podem acceptar amb resignació. Fins i tot la mort accidental la podem atribuir al destí. Però quan un home mor sense cap causa aparent, quan un home mor simplement perquè és un home, ens acostem tant al límit invisible entre vida i mort que ja no sabem a quin costat estem. La vida es converteix en mort, i és com si aquella vida hagués estat a les mans de la mort des d'un bon principi. La mort sense avís. És a dir: la vida que s'atura. I es pot aturar a qualsevol moment.

La notícia de la mort del meu pare em va arribar fa tres setmanes. Era un diumenge al matí, i jo era a la cuina pre-

parant l'esmorzar al meu fill petit, en Daniel. Al pis de dalt la meva dona encara era al llit, sota l'escalfor dels edredons, delectant-se amb unes hores més de son. L'hivern al camp: un món de silenci, fusta fumejant, blancor. No parava de pensar en l'article que havia estat escrivint la nit anterior i frisava perquè arribés la tarda per poder tornar a posar-m'hi. Llavors va sonar el telèfon. Vaig saber immediatament que no era res de bo. Ningú truca un diumenge a les vuit del matí si no és per donar una notícia que no pot esperar. I les notícies que no poden esperar són sempre males notícies.

No vaig poder trobar ni un sol pensament ennoblidor.

Fins i tot abans de fer les maletes i emprendre el viatge de tres hores a Nova Jersey, sabia que havia d'escriure sobre el meu pare. No tenia cap pla, no tenia cap idea precisa del que això significava. Ni tan sols recordo que prenguéss cap decisió. Senzillament era allà, una certesa, una obligació que es va començar a imposar en el moment de rebre la notícia. Vaig pensar: el meu pare ha mort. Si no faig alguna cosa de seguida, la seva vida sencera s'esvairà juntament amb ell.

Quan ara hi penso, tot i que només han passat tres setmanes, aquesta reacció em sembla bastant curiosa. Sempre m'havia imaginat que la mort em paralitzaria, em deixaria immobilitzat per la pena. Però ara que havia passat, no vaig vessar ni una sola llàgrima, no em vaig sentir com si el món que m'envoltava s'hagués ensorrat. És estrany, però estava increïblement preparat per acceptar aquesta mort, malgrat ser tan sobtada. El que m'angoixava era una altra cosa, una cosa que no estava relacionada

amb la mort o la manera d'encaixar-la: el fet d'adonar-me que el meu pare no havia deixat cap rastre.

No tenia dona ni família que depengués d'ell, la seva absència no alteraria la vida de ningú. Un breu moment de xoc, potser, per part d'alguns amics dispersos —impressionats tant per la idea de la mort capritxosa com per la pèrdua d'un amic—, a continuació un curt període de dol i després res. Al cap d'un temps seria com si no hagués viscut mai.

Fins i tot abans de morir havia estat absent, i feia molt de temps que la gent que l'envoltava havia après a acceptar aquesta absència, a considerar-la una qualitat essencial de la seva personalitat. Ara que ja no hi era, al món no li costaria assumir el fet que no hi seria mai més. La naturalesa de la seva vida havia preparat el món per a la seva mort —havia estat una mena de mort anticipada— i quan fos recordat, si és que era recordat alguna vegada, seria vagament, només vagament.

Sense cap passió per ni una sola cosa, persona o idea, incapaç d'exterioritzar res sota cap circumstància —o contrari a fer-ho—, s'ho havia manegat per mantenir-se a distància de la vida, per evitar submergir-se fins al moll de les coses. Menjava, anava a la feina, tenia amics, jugava a tennis, i malgrat tot era com si no hi fos. En el sentit més profund i inalterable, era un home invisible. Invisible per als altres, i molt possiblement també invisible per a ell mateix. Si, mentre era viu, no vaig deixar mai de buscar-lo, no vaig deixar d'intentar trobar el pare que no hi era, ara que és mort tinc la sensació que encara haig de continuar buscant-lo. La mort no ha canviat res. L'única diferència és que ja no em queda temps.

Durant quinze anys havia viscut sol. D'una manera obstinada, hermètica, com si fos immune al món. No semblava un home que ocupés espai, sinó més aviat un bloc d'espai impenetrable en forma d'home. El món hi rebotava, s'hi estavellava, de vegades s'hi adheria, però no va poder travessar-lo mai. Va viure quinze anys en una casa enorme, com un fantasma, tot sol, i va ser en aquesta casa on va morir.

Durant una breu temporada hi havíem viscut com una família: el meu pare, la meva mare, la meva germana i jo. Quan els pares es van divorciar, ens vam dispersar tots: la meva mare va començar una nova vida, jo me'n vaig anar a estudiar a la universitat i la meva germana es va quedar amb la meva mare fins que també va marxar per estudiar. Només va quedar el meu pare. Per una clàusula en l'acord del divorci que estipulava que la meva mare encara era copropietària de la casa i rebria la meitat dels ingressos de la venda (cosa que feia que el meu pare fos reticent a vendre), o a causa d'algun rebuig secret a canviar de vida (per no mostrar al món que el divorci l'havia alterat d'una manera que no podia controlar), o simplement per inèrcia, una letargia emocional que li impedia prendre cap iniciativa, va continuar estant-s'hi, sol en una casa en la qual podrien haver viscut sis o set persones.

Era un edifici imponent: vell, de construcció sòlida, estil Tudor, amb finestres emplomades, teulada de pissarra i habitacions de dimensions reials. Per als meus pares, comprar-lo havia estat un gran pas, un senyal de prosperitat. Era el millor barri de la ciutat, i encara que no era agradable per viure-hi (especialment per als nens), el seu prestigi pesava més que el fet que fos un lloc mortalment avorrit. Tenint en compte que va acabar passant la resta

de la seva vida en aquesta casa, és una ironia que el meu pare es resistís a anar-hi a viure. No estava d'acord amb el preu (un tema recurrent), i quan finalment s'hi va avenir, va ser a contracor i de mal humor. Així i tot, va pagar al comptat. En un sol termini. Res d'hipoteca, res de pagaments mensuals. Era l'any 1959 i els negocis li anaven bé.

Sempre va ser un home de costums: sortia cap a la feina de bon matí, treballava intensament tot el dia i després, quan arribava a casa (els dies que no treballava fins tard), feia una becaïna abans de sopar. Una vegada, durant la nostra primera setmana a la nova casa, quan tot just ens hi acabàvem d'establir, va cometre un error curiós. Al sortir de la feina, en lloc de tornar a la casa nova, va anar directament a l'antiga, tal com havia fet durant anys, va aparcar el cotxe a l'entrada, va entrar a la casa per la porta del darrere, va pujar les escales, va anar fins al dormitori, es va estirar al llit i es va posar a dormir. Va dormir prop d'una hora. No cal dir que quan la nova propietària de la casa va tornar i es va trobar un estrany dormint al llit va tenir una lleugera sorpresa. A diferència de Rínxols d'Or, però, el meu pare no va fer un salt i va sortir corrent. Finalment la confusió es va aclarir i tothom s'hi va fer un tip de riure. Encara avui em fa riure. I, malgrat tot, no puc evitar considerar-ho una història patètica. Una cosa és que un home agafi el cotxe i torni a la seva antiga casa, però una altra de molt diferent, penso, és que no s'adoni que tot l'interior ha canviat. Fins i tot la ment més cansada o dispersa té un racó de resposta pura i animal, per donar al cos una idea d'on és. Havia de trobar-se en un estat gairebé d'inconsciència per no veure, o almenys no sentir, que la casa ja no era la mateixa. «El costum», com diu un dels personatges de Beckett, «és un gran esmorteïdor». I si la ment és inca-

paç de respondre a l'evidència física, ¿què no ha de fer quan s'enfronta a una evidència emocional?

Durant aquests últims quinze anys gairebé no va canviar res de la casa. No hi va incorporar ni un sol moble ni en va retirar cap. Les parets van continuar sent del mateix color, no va renovar els estris de la cuina i ni tan sols els vestits de la meua mare van acabar a les escombraries, sinó que van anar a parar a un armari de les golfes. Les dimensions mateixes de la casa l'eximien d'haver de prendre cap decisió sobre les coses que hi havia. No és que estigués ancorat en el passat i intentés preservar la casa com un museu. Al contrari, semblava que no era conscient del que feia. Era la negligència, el que el dominava, no els records, i encara que va continuar vivint en aquesta casa tots aquests anys, hi vivia com un intrús. A mesura que van anar passant els anys, hi va anar fent cada vegada menys vida. Feia gairebé tots els àpats en restaurants, s'organitzava el calendari per estar ocupat totes les nits i utilitzava la casa tot just per dormir-hi. Una vegada, fa alguns anys, li vaig comentar per casualitat quants diners havia fet escrivint i traduint durant l'any anterior (una misèria, t'ho miressis com t'ho miressis, però era més del que havia guanyat mai) i em va respondre divertit que ell s'havia gastat més diners només menjant fora de casa. El cert és que la seva vida no girava a l'entorn del lloc on vivia. Casa seva era solament una parada més en una existència incansable i sense lligams, i aquesta absència d'un centre el va convertir en un intrús perpetu, un turista de la seva pròpia vida. Sempre tenies la sensació que estava il·localitzable.

De totes maneres, la casa em sembla important, encara que només sigui en la mesura que estava descuidada, símptoma d'un estat mental, d'altra banda inaccessible, que es manifestava en imatges concretes del comportament inconscient. La casa es va convertir en la metàfora de la vida del meu pare, la representació exacta i fidel del seu món interior. Perquè, tot i que la mantenien ordenada i la conservava més o menys tal com havia estat, es va anar deteriorant d'una manera progressiva i inevitable. Ell era endreçat, sempre desava les coses, però no cuidava res, no netejava mai res. Els mobles, especialment els de les habitacions on entrava poc sovint, estaven plens de pols, teranyines, senyals d'un abandonament absolut; els fogons i el forn de la cuina tenien tant de menjar carbonitzat i incrustat que ja eren irrecuperables; sobre els prestatges de l'armari, de vegades podrint-se durant anys, hi havia paquets de farina infestats de xinxes, galetes resseques, bosses de sucre que s'havien convertit en blocs sòlids, ampolles de xarop impossibles d'obrir. Quan es feia el menjar, de seguida rentava els plats diligentment, però només els passava per aigua, sense utilitzar mai sabó, de manera que totes les copes, plats i platets estaven coberts d'una pel·lícula greixosa. Per tota la casa: les persianes, sempre abaixades, estaven tan atrotinades que amb la més mínima estirada s'haurien desfet. Els mobles tenien forats per tot arreu, la caldera no escalfava mai prou, la dutxa no funcionava. Al final la casa estava molt tronada, i era depriment entrar-hi. Tenies la sensació que t'havies ficat a la casa d'un cec.

Els seus amics i la seva família es van adonar de les condicions demencials en què vivia en aquella casa i no paraven d'insistir-li que se la vengués i anés a viure a un altre lloc. Però ell sempre aconseguia eludir-los amb un evasiu

«soc feliç aquí», o «ja m'està bé, la casa». Finalment, però, sí que va decidir mudar-se. Al final de tot. En la nostra última conversa telefònica, deu dies abans de morir, em va dir que havia venut la casa i que s'havia fixat el termini d'entrega per a l'1 de febrer, al cap d'unes tres setmanes. Volia saber si hi havia alguna cosa a la casa que em fes falta, i vam quedar que la meva dona, en Daniel i jo li faríem una visita de seguida que tinguéssim un dia lliure. Va morir abans que ho poguéssim fer.

Vaig aprendre que no hi ha res més terrible que haver d'encarar-se amb els objectes d'un mort. Les coses són inertes: tenen significat només en funció de la vida que en fa ús. Quan aquesta vida s'acaba, les coses canvien, encara que continuïn sent les mateixes. Hi són però no hi són: fantasmes tangibles, condemnats a sobreviure en un món al qual ja no pertanyen. ¿Què sentim, per exemple, davant d'un armari ple de roba que espera silenciosament que se la torni a posar un home que no tornarà per obrir-ne la porta? ¿O d'uns paquets de preservatius escampats en calaixos plens de roba interior i mitjons? ¿O d'una màquina d'afaitar elèctrica deixada al bany, encara obstruïda pel polsim de pèls de l'última afaitada? ¿O d'una dotzena de tubs buits de colorant de cabells amagats en una maleta de pell de viatge? De sobte es revelen coses que un no té ganes de veure, que un no té ganes de saber. En tot això hi ha una part commovedora, però també produeix un cert horror. En elles mateixes les coses no signifiquen res, com els estris de cuina d'una civilització desapareguda. I, malgrat tot, ens diuen alguna cosa, no com a objectes sinó com a vestigis del pensament, de la consciència, sím-

bols de la solitud en la qual un home pren decisions sobre ell mateix: tenyir-se els cabells o no, portar aquesta samarreta o aquella altra, viure o morir. I la inutilitat de tot això un cop hi ha la mort.

Cada vegada que obria un calaix o ficava el cap en un armari, em sentia com un intrús, un lladre que regira els racons secrets de la ment d'un home. No deixava d'imaginar-me que el meu pare entrava, m'enviava una mirada d'incrèdulitat i em preguntava què dintre feia. No em semblava just que no pogués protestar. No tenia dret a envair la seva intimitat.

Un telèfon gargotejat a correuita al darrere d'una targeta de visita on hi deia: «H. Limeburg, Cubells d'escombraries de tota mena». Fotografies de la lluna de mel dels meus pares a les cascades del Niàgara, el 1946: la meva mare asseguda tota nerviosa dalt d'un toro perquè li fessin una d'aquelles fotografies gracioses que no són mai gracioses, i una sensació sobtada de com ha estat d'ill·lusionari el món sempre, fins i tot a la prehistòria. Un calaix ple de martells, claus i més de vint tornavisos. Un arxivador atapeït de xecs cancel·lats del 1953 i les cartes que em van regalar quan vaig fer sis anys. I després, enterrat al fons d'un calaix del bany, el raspall de dents amb monograma de la meva mare, que ningú havia tocat o mirat durant més de quinze anys.

La llista és inacabable.

Aviat em va semblar evident que el meu pare gairebé no havia fet res per preparar-se per a la seva marxa. Els únics senyals de la mudança imminent que vaig detectar en tota la casa van ser algunes caixes de cartró amb llibres, llibres

anodins (atles passats de moda, una introducció a l'electrònica de fa cinquanta anys, una gramàtica llatina d'institut, llibres de dret antics) que el meu pare tenia la intenció de donar a una organització benèfica. Tret d'això, res. No hi havia caixes buides per omplir. Ni mobles donats o venuts. Ni cap acord amb una empresa de mudances. Era com si no hagués estat capaç d'afrontar-ho. Més que buidar la casa, simplement havia desitjat morir. La mort va ser una sortida, l'única escapatòria legítima.

Per a mi, però, no hi havia escapatòria. Allò s'havia de fer i no ho podia fer ningú més. Durant deu dies vaig revisar les seves coses, vaig buidar i ordenar la casa, la vaig preparar per als nous propietaris. Va ser un moment trist, però també un moment curiosament divertit, un moment de decisions temeràries i absurdes: vendre, llençar, donar. La meva dona i jo vam comprar un gran tobogan de fusta per a en Daniel, que tenia un any i mig, i el vam instal·lar a la sala d'estar. Ell s'ho passava bé entre aquell caos: remenava les coses, es posava les pantalles dels llums per barret, escampava fitxes de pòquer de plàstic per tota la casa, corria amunt i avall pels amplis espais de les habitacions cada vegada més buides. A la nit la meva dona i jo ens estiràvem sota edredons encarcerats i vèiem pel·lícules infames a la televisió. Fins que també vam donar la televisió. Hi va haver problemes amb la caldera, i si m'oblidava d'omplir-la d'aigua es desconnectava. Un matí ens vam llevar i ens vam trobar que la temperatura havia baixat a menys de cinc graus. El telèfon sonava vint vegades al dia, i vint vegades al dia havia d'explicar a algú que el meu pare era mort. M'havia convertit en un venedor de mobles, un home de les mudances, un missatger de males notícies.

La casa va començar a semblar l'escenari d'una típica comèdia de costums. Els parents van fer-hi acte de presència per demanar aquest moble o aquella peça de la vaixella, emprovar-se els vestits del meu pare, capgirar caixes i xerrar pels descosits com cotorres. Els subhastadors venien per examinar la mercaderia («No hi ha res entapissat, no val ni un cèntim»), et miraven per sobre de l'espatlla i marxaven. Els escombriaires entraven amb les seves botes pesants i carregaven muntanyes d'escombraries. L'home de l'aigua va llegir el comptador de l'aigua, l'home del gas va llegir el comptador del gas i l'home del gasoil va llegir l'indicador del gasoil. (Un d'ells, no recordo quin, al qual el meu pare havia fet la vida impossible al llarg dels anys, em va dir, amb una complicitat salvatge: «No m'agrada dir això —de fet, sí que li agradava—, però el teu pare era un fill de puta detestable».) L'agent immobiliària va venir per comprar algun moble per als nous propietaris i va acabar enduent-se un mirall per a ella. Una dona que tenia una botiga de curiositats va comprar els barrets vells de la meva mare. Un drapaire va venir amb un equip d'ajudants (quatre negres que es deien Luther, Ulysses, Tommy Pride i Joe Sapp) i es van emportar de tot, des d'un joc de pesos fins a una torradora feta malbé. Quan es va acabar tot això, no quedava res. Ni tan sols una postal. Ni tan sols un pensament.

El moment més dur durant aquells dies, sens dubte, va ser quan vaig sortir al jardí del davant sota una pluja torrencial per carregar un munt de corbates del meu pare en una furgoneta d'una fundació benèfica. Devien ser més d'un centenar de corbates, i moltes les recordava de la meva infància: els dibuixos, els colors, les formes, que s'havien gravat a la meva consciència primerenca, tan

clarament com la cara del meu pare. Veure'm allà llençant-les tal com havia fet amb qualsevol altre trasto se'm va fer molt difícil, i va ser llavors, en el precís moment en què les vaig deixar a la furgoneta, quan vaig estar més a prop de les llàgrimes. Sembla que, més que no pas veure com enfonsaven el mateix taüt a la tomba, el fet de llençar aquelles corbates per a mi va representar la idea d'enterament. Finalment vaig entendre que el meu pare havia mort.

Ahir una de les nenes del barri va venir aquí a jugar amb en Daniel, una nena d'uns tres anys i mig que acaba d'aprendre que els grans també han estat petits i que fins i tot la seva pròpia mare i el seu pare tenen pares. En un moment determinat va agafar el telèfon i es va posar a fer veure que hi parlava; després es va girar cap a mi i va dir: «Paul, és el teu pare. Vol parlar amb tu». Va ser truculent. Vaig pensar: hi ha un fantasma a l'altra banda del fil i realment vol parlar amb mi. Va passar una estona abans que pogués contestar: «No», vaig dir finalment. «El meu pare no pot ser. No pot ser que em truqui, avui. És en un altre lloc».

Vaig esperar que la nena pengés el telèfon i vaig sortir de l'habitació.

A l'armari del seu dormitori havia trobat uns quants centenars de fotografies, entaforades en sobres de paper Manila esgrogueït, fixades a les pàgines negres d'àlbums corbats, escampades de qualsevol manera dins de calaixos. Per la manera com les havia guardat vaig deduir que no se

les mirava mai, i que fins i tot havia oblidat que eren allà. Hi havia un àlbum molt gran, enquadernat en pell cara amb un títol daurat estampat a la portada —«Els Auster: aquesta és la nostra vida»—, completament buit per dins. Algú, probablement la meva mare, s'havia encarregat de comprar aquest àlbum, però ningú havia fet l'esforç d'omplir-lo.

De tornada a casa, vaig estudiar minuciosament aquestes fotografies amb una fascinació gairebé obsessiva. Les vaig trobar irresistibles, valuosíssimes, l'equivalent d'unes relíquies sagrades. Semblava que em poguessin explicar coses que no sabia, revelar-me alguna veritat prèviament amagada, i les vaig observar a fons una per una, fixant-me en el més petit detall, l'ombra més insignificant, fins que totes les imatges es van convertir en una part de mi. No volia que em passés res per alt.

La mort s'endú el cos d'un home. Quan és viu, un home i el seu cos són sinònims; quan mor, hi ha l'home i hi ha el seu cos. Diem: «Aquest és el cos d'X», com si aquest cos, que havia estat l'home mateix, no una cosa que el representava o que li pertanyia, sinó l'home en persona anomenat X, de cop i volta ja no tingués importància. Quan un home entra en una habitació i li dones la mà, no tens la sensació que encaixes la mà amb la seva mà, o que encaixes la mà amb el seu cos: encaixes la mà amb ell. Això la mort ho canvia. Aquest és el cos d'X, i no pas aquest és l'X. La sintaxi és totalment diferent. Ara parlem de dues coses en lloc d'una, i això implica que l'home continua existint, però només com una idea, un conjunt d'imatges i records gravats a la ment de les persones. Pel que fa al cos, només és carn i ossos, un munt de pura matèria.

Per a mi descobrir aquestes fotografies va ser impor-

tant perquè semblava que confirmaven la presència física del meu pare al món, em donaven la il·lusió que encara hi era. El fet que moltes d'aquestes fotografies no les hagués vist mai, especialment les de la seva joventut, em va provocar l'estranya sensació que l'estava coneixent per primera vegada, que una part d'ell tot just començava a existir. Havia perdut el meu pare. Al mateix temps, però, també l'havia trobat. Mentre tenia aquestes fotografies davant dels ulls, mentre continuava observant-les amb la més absoluta atenció, era com si encara fos viu, tot i haver mort. O, si no era viu, almenys tampoc era mort. O més aviat, estava com suspès, tancat en un univers que no tenia res a veure amb la mort, en el qual la mort no podria entrar mai.

La majoria d'aquestes fotografies no em van dir res de nou, però em van ajudar a lligar caps, a confirmar impressions, a tenir proves on no n'hi havia hagut. Un seguit de fotos de quan era solter, per exemple, probablement fetes al llarg d'uns quants anys, donen una idea precisa d'alguns aspectes de la seva personalitat que havien estat submergits durant els seus anys de matrimoni, una part d'ell que no vaig començar a veure fins que es va divorciar: el meu pare de broma, anant de festa, sortint a divertir-se. Se'l veu una foto darrere l'altra acompanyat de dones, normalment dues o tres, totes fent postures gracioses, potser amb els braços agafats darrere de l'espatlla, o amb dues dones assegudes a la falda, o també fent un petó teatral dedicat a la persona que fa la fotografia. De fons, una muntanya, una pista de tennis, potser una piscina o una cabana de troncs. Eren fotografies d'excursions de cap de setmana a

diferents llocs de Catskill en companyia dels seus amics solters, on jugava a tennis i es divertia amb les noies. Va continuar portant aquesta vida fins als trenta-quatre anys.

Era la mena de vida que encaixava amb ell, i entenc per què hi va tornar quan el seu matrimoni es va enfonsar. Un home per a qui la vida és tolerable només si es manté a la superfície d'ell mateix, és natural que en tingui prou oferint només aquesta superfície als altres. Una vida que exigeix poc i no demana compromís. El matrimoni, d'altra banda, tanca la porta. L'existència queda reduïda a un espai estret en què un està contínuament forçat a mostrar-se i, per tant, constantment obligat a mirar dins seu, a examinar les seves profunditats. Quan la porta és oberta no hi ha mai cap problema: un sempre es pot escapar. Pot evitar enfrontaments no desitjats, tant amb ell mateix com amb l'altre, simplement allunyant-se'n.

La capacitat d'evasió del meu pare era gairebé il·limitada. Com que per a ell el domini de l'altre era irreal, feia les seves incursions en aquest domini amb una part d'ell que considerava igualment irreal, un altre jo que havia entrenat com un actor per representar-se a ell mateix en la comèdia buida del món. Aquest jo substitut era essencialment el d'un farsant, un nen hiperactiu, un inventor d'històries inversemblants, un jo que no es prenia res seriosament.

Com que res era important, es prenia la llibertat de fer tot el que volia (entrar sense pagar als clubs de tennis, fer-se passar per un crític gastronòmic per poder menjar de franc), i l'encant que desplegava en les seves conquestes era precisament el que feia que aquestes conquestes no tinguessin sentit. Amb la vanitat d'una dona s'amagava la seva veritable edat, s'inventava històries sobre els seus ne-

gocis, parlava d'ell mateix només indirectament, en tercera persona, com si es referís a un conegut seu («Tinc un amic que té aquest problema; ¿tu què creus que hauria de fer?...».) Quan una situació se li feia massa difícil, quan se sentia obligat a revelar alguna cosa d'ell, se n'escapolia dient una mentida. Tard o d'hora la mentida arribava de manera automàtica, i s'hi recreava. El principi era dir tan poques coses com fos possible. Si la gent no descobria la veritat sobre ell, després no podria utilitzar-la en contra seu. La mentida era una manera de comprar protecció. El que la gent tenia al davant, doncs, no era realment ell sinó una persona que s'havia inventat, un ésser artificial que podia manipular per tal de manipular els altres. Ell continuava invisible, com un marionetista que mou els fils del seu alter ego des d'una posició solitària i fosca darrere la cortina.

Durant els últims deu anys de la seva vida va tenir una relació estable amb una dona; era la dona que apareixia amb ell en públic, la que feia el paper de companya oficial. De tant en tant es parlava vagament de matrimoni (a insistència d'ella), i tothom considerava que aquesta era l'única dona que tenia alguna cosa a veure amb ell. Després de morir, però, en van començar a sorgir d'altres. Aquesta l'havia estimat, aquella l'havia venerat, aquella altra estava a punt de casar-s'hi. La seva parella principal es va quedar ben parada al descobrir aquestes altres dones: el meu pare no n'hi havia dit mai ni una paraula. Cadascuna havia caigut en una trampa diferent, i cadascuna es pensava que havia estat completament seu. Va resultar que cap d'elles sabia ni la més mínima cosa sobre ell. Havia estat capaç d'eludir-les a totes.

Solitari, però no en el sentit d'estar sol. No solitari en el sentit de Thoreau, per exemple, que s'exiliava en si mateix per descobrir qui era; no solitari en el sentit de Jonàs, que prega per salvar-se al ventre de la balena. Solitari en el sentit de retret. En el sentit d'evitar veure's a ell mateix, d'evitar veure que algú altre el veia.

Parlar amb ell era una experiència esgotadora. O bé estava absent, que és el que acostumava a passar, o bé t'assaltava amb una jocositat fràgil, que era simplement una altra forma d'absència. Era com intentar fer-te entendre a un vell senil. Parlaves i no hi havia resposta, o una resposta que era inadequada, que demostrava que no havia estat seguint el fil de les teves paraules. Els últims anys, quan parlava amb ell per telèfon, em trobava que jo parlava més del que és habitual, em posava agressivament parlador: no parava de xerrar en un intent inútil de captar la seva atenció, de provocar una resposta. Després, em sentia invariablement estúpid d'haver-m'hi escarrassat tant.

No fumava, no bevia. Cap desig pels plaers sensuais, cap set de plaers intel·lectuals. Els llibres l'avorrien, i era rara la pel·lícula o l'obra de teatre que no l'adormissin. Fins i tot a les festes el veies pugnament per evitar que se li tanquessin els ulls, i la major part de les vegades sucumbia i es quedava adormit en una cadira mentre les converses giraven al seu voltant. Un home sense apetències. Tenies la sensació que era inalterable, que no necessitava res del que el món li podia oferir.

Als trenta-quatre, matrimoni. Als cinquanta-dos, divorci. Es pot dir que va durar anys, però de fet només va durar uns quants dies. No va ser mai un home casat, ni un home

divorciat, sinó un solter de tota la vida que casualment havia fet un parèntesi matrimonial. Tot i que externament no defugia els seus deures com a marit (era fidel, mantenia la dona i els fills, afrontava totes les seves responsabilitats), era evident que no estava fet per complir aquest paper. Simplement no se'n sortia.

La meva mare només tenia vint-i-un anys quan s'hi va casar. El comportament del meu pare durant el seu breu festeig havia estat cast. Res de declaracions atrevides, res de les escomeses panteixants del mascle excitat. De tant en tant s'agafaven de la mà i intercanviaven un educat petó de bona nit. Cap dels dos li va declarar directament l'amor a l'altre. Quan va arribar la boda, eren gairebé uns desconeguts.

La meva mare no va trigar gaire a adonar-se de l'equivocació. Fins i tot abans que s'acabés la lluna de mel (aquella lluna de mel tan ben documentada a les fotografies que vaig trobar: per exemple, tots dos asseguts junts sobre una roca a la vora d'un llac quietíssim, amb un camí ample i assolellat al darrere que portava a un vessant ombrejat de pins, el meu pare envoltant la meva mare amb els braços, i tots dos mirant-se, somrient tímidament, com si el fotògraf els hagués fet mantenir la postura massa estona), fins i tot abans que s'acabés la lluna de mel, la meva mare sabia que el matrimoni no funcionaria. Va anar a veure la seva mare entre plors i li va dir que el volia deixar. D'alguna manera, la seva mare va aconseguir convèncer-la perquè li donés una altra oportunitat. Llavors, abans que hagués passat la tempesta, es va trobar que s'havia quedat embarassada. I de sobte va ser massa tard per fer res.

De vegades hi penso: com em van concebre en aquell hotel de les cascades del Niàgara per a nuvis en viatge de lluna de mel. No és que sigui important el lloc on va passar. Però la idea del que devia ser una abraçada desapassionada, un palpeig a cegues, maquinal, entre els llençols freds de l'hotel, per a mi no ha deixat mai de ser com una lliçó d'humilitat que m'ha fet adonar de la meva pròpia contingència. Les cascades del Niàgara. O el risc de dos cossos que s'uneixen. I després jo, un homuncle fortuït que es llança per sobre les cascades com un intrèpid en un barril.

Al cap de poc més de vuit mesos, el matí en què feia vint-i-dos anys, la meva mare es va despertar i va dir al meu pare que el nen ja arribava. Ridícul, va dir ell, no surts de comptes fins d'aquí a tres setmanes; tot seguit se'n va anar a la feina i la va deixar sense cotxe.

Ella va esperar. Va pensar que potser ell tenia raó. Va esperar una mica més, després va trucar a una cunyada i li va demanar que l'acompanyés a l'hospital amb un cop de cotxe. La meva tia es va quedar amb la meva mare tot el dia, trucant al meu pare de tant en tant per dir-li que hi anés. Més tard, contestava, ara estic ocupat, vindré quan pugui.

Poc després de mitjanit vaig arribar al món, amb el cul primer, sens dubte plorant.

La meva mare esperava que el meu pare hi anés, però ell no va arribar fins l'endemà al matí, acompanyat de la seva mare, que volia passar revista al seu net número set. Una visita curta i amb nervis, i després un altre cop a la feina.

Ella, naturalment, va plorar. Al cap i a la fi era jove i no esperava que allò significués tan poc per a ell. Però el meu

pare no va poder entendre mai aquesta mena de coses. Ni al principi ni al final. No va ser mai capaç de ser allà on era. Perquè durant tota la seva vida va ser sempre en un altre lloc, entre aquí i allà. Però mai del tot aquí. Ni tampoc mai del tot allà.

Al cap de trenta anys es va repetir el mateix petit drama. Aquesta vegada jo hi era i ho vaig veure amb els meus propis ulls.

Després que naixés el meu fill vaig pensar: això segur que l'alegrarà. ¿No alegra qualsevol home convertir-se en avi?

Hauria volgut veure com adorava el nen, que em pogués oferir la prova que, tanmateix, era capaç de demostrar algun sentiment —que, tanmateix, sí que tenia sentiments com les altres persones—. I el fet que demostrés afecte pel seu net, ¿no seria com una manera indirecta de demostrar-me afecte a mi? Un no deixa mai de necessitar que el seu pare l'estimi, fins i tot quan ja és un adult.

No obstant, les persones no canvien. En total, el meu pare va veure el seu net només tres o quatre vegades, i no va ser mai capaç de distingir-lo de la massa impersonal de nens que neixen cada dia al món. En Daniel només tenia dues setmanes la primera vegada que el va veure. Aquell dia el recordo vívidament: un diumenge asfixiant de finals de juny —una onada de calor—, l'aire del camp, gris de tanta humitat. El meu pare va aparcar el cotxe, va veure la meva dona ficant el nen al cotxet perquè fes una becaïna i s'hi va acostar per dir-li hola. Va ficar el cap al cotxet una dècima de segon, va dreçar l'esquena i va dir: «Un nen preciós. Espero que us faci molt feliços», i després va continuar el seu camí cap a dins de la casa. Podria haver estat

parlant del nen d'algun desconegut que s'hagués trobat a la cua del supermercat. Durant la resta de la seva visita d'aquell dia no va mirar en Daniel, i ni una vegada, mai, va demanar d'agafar-lo en braços.

Tot això, simplement com a exemple.

M'adono que és impossible entrar en la solitud d'un altre. Si és veritat que podem arribar a conèixer un altre ésser humà, encara que només sigui una mica, ho és només en la mesura que ell vulgui que el coneguim. Un home pot dir: tinc fred. O bé pot no dir res i el veurem tremolar. En tots dos casos, sabrem que té fred. Però, ¿i l'home que no diu res i no tremola? Quan tot és inextricable, quan tot és hermètic i evasiu, un només es pot limitar a observar. Però que un pugui trobar sentit al que observa ja és tota una altra cosa.

No vull especular sobre res.

No parlava mai d'ell mateix, semblava que no hi hagués mai res de què pogués parlar. Era com si la seva vida interior l'eludís fins i tot a ell.

No en podia parlar i per tant la passava per alt en silenci.

Així doncs, si només hi ha silenci, ¿no és pretensió per part meua que parli? I, malgrat tot, si no hi hagués hagut altra cosa que silenci, ¿hauria tingut cap necessitat de parlar?

Les meves opcions són limitades. Em puc quedar callat o bé puc parlar de coses que no són verificables. Com a mínim, vull presentar els fets, presentar-los de la manera més franca possible, i deixar que diguin el que hagin de dir. Però ni tan sols els fets diuen sempre la veritat.